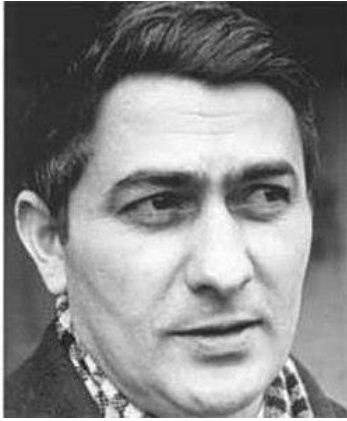




HƏYAT VƏ YARADICILIĞI

Azərbaycan poeziyasının XX əsrdə qazandığı ən parlaq simalardan biri Əli Kərimdir. Onun adı çəkildə, insanın daxilində qəribə bir kövrəklik və mübarizə hissi baş qaldırır. Əli Kərim – poetik düşüncənin modern təzahürü, milli və bəşəri ideyaların poeziyada ifadəsi, həyatın ən incə duyğularının sözə çevrilməsinin əvəzolunmaz ustasıdır.

Əli Kərimin həyat yolu, bədii irsi, cəmiyyət və poeziya üçün etdikləri Azərbaycan ədəbiyyatına qızıl hərflərlə yazı fonduna daxil olub. Onun şeirlərində insanın daxili aləmi, sevgi, tənhalıq, həyat fəlsəfəsi, vətənpərvərlik və azadlıq motivləri xüsusi yer tutur. Əli Kərim poeziyasının yenilikçi üslubu, səmimiyyəti və bənzərsiz obrazlar dünyası onu hələ sağlığında əfsanəyə çevirib.

Əli Paşa oğlu Kərimov 1931-ci il mart ayının 18-də Azərbaycanın Göyçay şəhərində anadan olmuşdur. O, ziyalı ailəsində böyüyüb. Uşaqlıq illəri II Dünya Müharibəsinin çətin və kədərli illərinə təsadüf etdiyindən, onun ilk təsəvvürləri və dünyagörüşü bu dövrün reallıqları ilə formalaşıb. Uşaqlıqdan ədəbiyyata, poeziyaya maraq göstərən, ilk şeirlərini yeniyetmə çağlarından yazmağa başlayıb. Müharibə illərinin yoxsulluğu, ərzaq çatışmazlığı, ailələrin parçalanması, xalqın üzləşdiyi faciələr – bütün bunlar uşağın təmiz ruhunda dərin izlər qoydu. Sonralar o, uşaqlıq illərinin ağrı və kədərini, müharibənin insanların həyatına gətirdiyi sarsıntıları öz şeirlərində qəmli və kövrək notlarla təsvir edirdi. Müharibənin ağır illərində yaşasa da, bu sınaqlar Əli Kərimdə həyatın dəyərini, insanın iradəsini və nikbinliyi qorumaq hissini daha da gücləndirdi.

Orta məktəbi uğurla başa vurduqdan sonra, 1948-ci ildə Bakı Dövlət Universitetinin Filologiya fakültəsinə qəbul olunub. Universitet illəri Əli Kərimin yaradıcılığının, dünyagörüşünün əsasını qoyub. Burada o, klassik Azərbaycan və dünya ədəbiyyatının sirlərini öyrənib, ədəbiyyata peşəkar münasibət və sözə sevgi qazandıraraq Əli Kərimin poeziya aləminə gəlişi Azərbaycan ədəbiyyatında yeni bir səhifənin açılması ilə bərabər oldu. O, 1950-ci illərin əvvəllərində “Azərbaycan gəncləri”, “Ulduz”, “Ədəbiyyat və incəsənət” kimi qəzet və jurnallarda ilk şeirlərini dərc etdirdi. Əli Kərimin ilk şeirləri, ilk baxışdan, kövrək, həssas duyğularla dolu idi, lakin eyni zamanda yeni poetik təfəkkür tərzini əks etdirirdi.

İlk mətbu əsəri 1948 ildə “Azərbaycan pioneri” qəzetində çıxmış “Təzə müəllim” şeiri olmuş, 1957 ildə Moskvada keçirilən tələbələrin VI Ümumdünya Festivalında “İlk simfoniya” poeması mükafata layiq görülmüşdür. İlk kitabı 1958-ci ildə Azərbaycan ədəbiyyatı dekadası münasibəti ilə Moskvada rusca çıxan “İki sevgili” kitabı olmuşdur. Bu dövrdən fəal ədəbi yaradıcılıqla məşğul olan şairin ardıcıl olaraq “İki sevgi” (1960), “Həmişə səfərdə” (1963), “Qızıl qanad” (1965), “Qaytar ana borcunu” (1970), “Uşaqlar və ulduzlar” (1971) “Səfərdən sonra” (1972), “Tənbel ayı balası” (1973), “Seçilmiş əsərləri. I cild” (1974, 1991, 2012, 2013), “Seçilmiş əsərləri. II cild” (1975, 1991, 2012, 2014), “Pillələr” (1978, 1987), “Gül və çörək” (1978), “Qız və kəpənək” (1979), “Qayıt” (1983), “Mavi nəğmənin sahilində” (1991), “Neyləyim, şeirlə dərd söyləyirəm” (1999), “Nə xoşbəxt imişəm bir zaman, Allah!” (2015), “Metronun yaylı qapıları” (2019) və s. kitabları nəşr edilib. “Nə gəlməz oldun”, “Yar gəldi”, “Azərbaycanım mənim”, “Qayıt”, “Nə xoşbəxt imişəm bir zaman, Allah!” və digər şeirlərinə nəğmələr bəstələnilib. Yaradıcılığı haqqında bir çox monoqrafiyalar və məqalələr dərc olunub.

Dillər əzbəri olan, poeziyamızda lirik.-psixoloji şeirin yeni mərhələsini açan şeirləri ilə yanaşı, şairin poemaları da milli poeziyamızın incilərindən sayılır. Gerçəkliyin fəlsəfi dərk, hiss və

duyguların səmimiyyəti, ən adi detalın belə xüsusi şeir mətnində xüsusi mənə daşması, bəşəri motivlərin fərdi talelərdə ifadə edilməsi şairin yaradıcılığının səciyyəvi xüsusiyyətlərindəndir.

Lirik.-epik yaradıcılıq tərzı və üslubu şairin “Bir santimetr haqqında ballada”, “İlk simfoniya”, “Heykəl və heykəlin qardaşı” kimi poemalarında həssas müəllif duyumu, lirik qəhrəmanın gerçəkliyə fərdi-psixoloji münasibəti ilə tamamlanır. Şairin yaradıcılığında fərdi-psixoloji duyğularla yanaşı, tarixi personajlara və hadisələrə, ictimai-mənəvi məsələlərə də orijinal poetik münasibət bildirilir. “Qaytar ana borcunu”, “Qayıt”, “Gül və çörək”, “Sevirəm”, “Bomba üstündə ev”, “Çiçəklər iclasda”, “Babəkin qolları”, “Atamın xatirəsi”, “Analar ağlar”, “Metronun yaylı qapıları”, “Gəl, Azərim”, “Habil”, “Van-Qoqun günəşi”, “Kürə yağış yağdırdı”, “Daş”, “Həmişə səfərdə”, “Bəzən haqq qazanır insan öləndə”, “Xirosimada məktəbsiz uşaq”, “Şəhidliyin zirvəsi” kimi şeirləri mövzu müxtəlifliyi və məzmunun poetik ifadəsi üslunun rəngarəngliyi ilə seçilir.

Əli Kərimin yaradıcılığında tarixi şəxsiyyətlərə – Babəkə, Füzuliyə, Nəsimiyə, Müşfiqə, S.Vurğuna, R.Rzaya həsr etdiyi şeirlər də xüsusi yer tutur. Şair bu şəxsiyyətlərin poeziyamızda yeni, fərdiləşmiş, bu günümüz üçün aktualaşdırılmış obrazını yaradır. Tarixi personajların ənənəvi ədəbi səciyyəsi ilə bərabər, şəxsi obrazını, xarakterini canlandırır. Belə yanaşma tərzı onun özünə münasibətində də aşkarlanır. “Fraqmentlər” şeirində həyatının rəmzi mənə daşıyan fraqmentlərini bir araya gətirərək bu mozaik fonda öz şəxsi taleyini və xarakterini yığcam detallarla əks etdirir:

Otuzdan çox yaşamışam.
Sevgi toranında.
Mühazirə salonunda.
Sevgimlə bir-birimizə deyəcəyimiz
İki söz arasında.
Xəstə olarkən
Həkimin mənə etdiyi çarəsində.
Bəzən baş tutmayan şerimin
Dağılmış divarlarının xarabasında,
Bəzən söz yarışında,
Bəzən ölüm sözünün polyar qışında...

Əli Kərim, öz dövrünün bir çox ədəbi nümunələrini dilimizə qazandıraraq Azərbaycan tərcümə sənətinin inkişafına töhfə vermişdir.

Əli Kərim rus, Avropa və dünya poeziyasından çoxsaylı nümunələri Azərbaycan dilinə tərcümə edib. Onun tərcümələri həm orijinalın ruhuna yaxınlığı, həm də Azərbaycan dilinin gözəlliyini qoruması ilə fərqlənir. Əli Kərim, poetik tərcüməyə yanaşması ilə, “tərcüməçilikdə Əli Kərim məktəbi”ni formalaşdırıb. Bu məktəbin əsas xüsusiyyəti bədii fikrin dəqiq çatdırılması, milli poetik üslubun qorunması və əsərin ruhunun saxlanılmasıdır. O, bədii tərcüməyə yaradıcı yanaşır, eyni zamanda orijinala maksimum sadıq qalmağa çalışırdı.

Şairin tərcümələri Azərbaycan poeziyasına yeni nəfəs gətirdi və milli ədəbiyyatımızı beynəlxalq poeziya ailəsinin bir parçası halına gətirdi. Onun tərcümə əsərləri müxtəlif dövrlərdə müxtəlif jurnallarda, toplularda dərc olunmuş və oxucu tərəfindən həmişə rəğbətlə qarşılanmışdır.

Dünya poeziyası: Rus və Avropa klassiklərindən, həmçinin müasir şairlərdən nümunələri Azərbaycan dilinə çevirmişdir.

Uşaq Ədəbiyyatı: İtalyan yazıçısı Canni Rodarinin “Telefonla danışılan nağıllar” (1969) əsərini Azərbaycan dilinə tərcümə etmişdir.

Tərcümə etdiyi əsərləri öz poetik üslubuna uyğunlaşdıraraq, onların mənasını və emosional yükünü Azərbaycan oxucusuna çatdırmışdır.

O, aşağıdakı sənətkarların əsərlərini Azərbaycan dilinə çevirmişdir:

Aleksandr Puşkin
Mixail Lermontov
Sergey Yesenin
Vladimir Mayakovski
Taras Şevçenko

Əli Kərim 1969 ilin 30 iyununda Bakıda 38 yaşında vəfat etmiş, Göyçayda dəfn edilmişdir. Heydər Əliyevin birinci dəfə hakimiyyətə gəldiyi dövrdə Göyçay rayonunda şair Əli Kərimin məzarı ətrafında Əli Kərim adına park salınmış, heykəli ucaldılmışdır. Bununla yanaşı Bakı, Göyçay, Sabirabad şəhərlərində Əli Kərimin adını daşıyan küçə, Sumqayıtda Əli Kərim adına poeziya klubu, Xocalı rayonunda isə Əli Kərim adına tam orta məktəb vardır. Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin sərəncamı ilə Əli Kərimin seçilmiş əsərləri nəşr edilmişdir.

Bir çox əsərləri ölümündən sonra dərc olunmuş Əli Kərimin yaradıcılığı bu gün də ədəbiyyatımıza təsir gücünü saxlayır, xatirəsi isə xalqımızın qəlbində əbədi yaşayır.